

Л. М. Васільєва, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Н. В. Дацій, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Житомирського національного агроєкологічного університету

МЕХАНІЗМ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОРЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Стратегічне управління розвитком агорекреаційної сфери – діяльність, спрямована на розробку та реалізацію стратегії розвитку рекреаційного розвитку, відповідних цільових програм, планів, стратегічних рішень, завдань та заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання рекреаційного потенціалу в інтересах соціально-економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Механізм стратегічного управління агорекреаційною сферою регіону, на відміну від тактичного та оперативного управління, має включати не лише інтерактивні елементи у вигляді методів і функцій управління, а й стратегії, процедури коригування в процесі їх реалізації, досягнення ефективності функціональних та загальних стратегій управління розвитком рекреаційного комплексу в системі регіональної економіки.

Особливість стратегічного управління розвитком агорекреаційної сфери регіону полягає в тому, що управління в стратегічний період (5–8 років) як таке неможливе, оскільки вплив на перспективний, стратегічний розвиток рекреаційного комплексу можливий лише в поєднанні з поточним та перспективним управлінням. Раціональність взаємодії елементів механізму стратегічного управління, відповідно до представлених принципів, може виявлятися у конкретизації та раціоналізації напряму кожного з них, у спільному досягненні високого рівня ефективності стратегічного управління рекреаційною сферою регіону.

Стратегічне управління розвитком рекреаційної сфери має здійснюватися паралельно у двох аспектах: збереженні та розвитку наявних агорекреаційних об'єктів та покращенні становища регіону на світовому ринку рекреаційних послуг. Визначено, що система стратегічного управління рекреаційним розвитком мусить мати багатосуб'єктивну та багаторівневу структуру, що відповідає сучасним принципам стратегічного управління та ефективного управління ринком, враховуючи при цьому важливу соціально-економічну роль об'єкта управління у забезпеченні зростання населення та його здоров'я.

Ключові слова: механізми, агорекреаційна сфера, стратегічне управління, структура управління.

L. N. Vasilieva, N. V. Datsii. Mechanism of strategic management by development of regional agro-recreation sector

Strategic management of the development of the agro-recreational sphere – activities aimed at developing and implementing a recreational development strategy, relevant target programs, plans, strategic decisions, tasks and measures aimed at increasing the efficiency of the use of recreational potential in the interests of socio-economic development of the region in the long-term perspective.

Mechanism of strategic management of the agro-recreational sphere of the region in contrast to tactical and operational management should include not only interactive elements in the form of methods and functions

© Л. М. Васільєва, Н. В. Дацій, 2019

of management, but also strategies, adjustment procedures in the process of their implementation, achievement of the effectiveness of functional and general development management strategies of recreational complex in the system of regional economy.

The peculiarity of strategic management of the development of the agro-recreational sphere of the region lies in the fact that management in the strategic period (5–8 years) as such is not possible, since the impact on the perspective, strategic development of the recreational complex is possible only in combination with the current and prospective management effective the functioning of the recreational sphere, that is acting as the leader of strategic management.

The rationality of the interaction of the elements of the strategic management mechanism, in accordance with the presented principles, can be manifested in the specification and rationalization of the direction of each of them, in jointly achieving a high level of effectiveness of strategic management of the recreational sphere of the region.

Strategic management of the development of the recreational sphere must be carried out in parallel in two aspects: preservation and development of existing agro-recreational facilities and improvement of the position of the region in the global market for recreational services.

In our view, the system of strategic management of recreational development should have a multisubjective and multilevel structure that is consistent with the modern principles of strategic management and effective market management, while taking into account the important socio-economic role of the management object in ensuring the growth of living and health population.

Key words: mechanisms, agro-recreational sphere, strategic management, management structure.

Постановка проблеми. Агрорекреаційна діяльність опосередковано присутня у багатьох сферах людської діяльності і процес формування агрорекреаційного продукту-послуги створюється та організовується підприємствами різних напрямів. Загалом розвиток рекреаційної діяльності гальмується різними факторами, серед яких найвагомішим є відсутність інфраструктури. Саме повільні темпи зростання обсягів інвестицій у розвиток інфраструктури, матеріально-технічної бази негативно впливає на вискоєфективний розвиток агрорекреаційної сфери. Таким чином, останніми роками в науковій літературі особливої актуальності набула проблема стратегічного управління розвитком агрорекреаційної сфери регіону, суб'єктами якої є як регіональні, так і державні органи влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питанням державного управління, стратегічного управління розвитком рекреаційної сфери регіону приділяється значна увага таких вітчизняних учених, як: Л.Г. Гонтаржевська, С.І. Коротун, О.П. Коротун, І.М. Писаревський, С.К. Харічков та ін. Разом із тим не досить висвітленими залишаються окремі питання, пов'язані з уточненням понятійного апарату категорії «стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери» та визначенням принципів механізму стратегічного управління агрорекреаційною сферою регіону.

Мета статті. Метою наукового дослідження є уточнення понятійного апарату категорії «стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери» та визначення принципів механізму стратегічного управління агрорекреаційною сферою регіону.

Виклад основного матеріалу. У контексті ринкової модернізації та регіоналізації національної економіки рекреаційний сектор територій стає одним з істотних чинників формування загальних стабілізаційних тенденцій у системі регіонального відтворення. Це пояснює той факт, що в умовах повного припинення централізованих інвестицій, що забезпечують проведення рекреаційних заходів, на провідне місце висувається діяльність, спрямована на виокремлення в руслі багатоаспектних напрямів інвестування як виробничого, так і невиробничого (в тому числі рекреаційного) секторів регіональної економіки тих проектів, які прямо або опосередковано орієнтовані на природоохоронну діяльність з огляду на її включеність у систему координат інтегрального вектора соціально-економічного розвитку території. У ситуації, що склалася, це найбільш мобільний

і дієвий важіль, здатний прискорити і видозмінити цілеспрямованість заходів у агрорекреаційній сфері.

Розвиток агрорекреаційної сфери в регіоні дає низку переваг: збільшується грошовий потік, а отже, і зростання доходів населення; відбувається зростання ВВП; поповнюється місцевий бюджет, це відбувається за рахунок збільшення податкових зборів приймаючої сторони; створюються нові робочі місця, збільшується зайнятість населення; відбувається залучення капіталу; розвивається інфраструктура; поліпшується сфера відпочинку, яка може бути використана як туристами, так і місцевими жителями; також спостерігається ефект мультиплікатора – розвиваючи агрорекреаційну сферу, країна поступово розвиває й інші галузі; і нарешті, відбувається поліпшення якості життя місцевого населення.

Взаємодія різних елементів стратегічного управління агрорекреаційним комплексом у системі регіональної економіки має бути підпорядкована реалізації функцій управління і вжитих заходів впливу на керований об'єкт (санаторно-курортний, туристично-рекреаційний комплекс) як з боку зовнішніх органів управління рекреаційною сферою, так і органів управління самим рекреаційним комплексом, а також кожного його закладу, підприємства, установи [4].

Дієве державне управління рекреаційно-туристичною сферою дасть змогу раціонально використовувати рекреаційний потенціал України і посилити роль рекреації та туризму у ВВП, позитивно оцінюючи принципи стратегічного планування переходу рекреаційно-туристичних комплексів до сталого розвитку, наведені С.К. Харічковим [5], та вихідні положення концепції сталого розвитку [3].

Стратегічне управління, будучи необхідним складником діяльності суб'єкта рекреаційної індустрії в сучасних умовах, базується на загальних концепціях і положеннях, що мають місце і в інших сферах економіки, хоча і відрізняється низкою особливостей у реалізації окремих стратегій.

Стратегічне управління – це реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності організації, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) організації та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій («стратегічного набору»). Концепція стратегічного управління лежить в основі стратегічного мислення і знаходить вираз у характерних рисах її застосування [2].

Стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери – діяльність з розробки та реалізації стратегії розвитку агрорекреаційної сфери, відповідних цільових програм, планів, стратегічних рішень, завдань і заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання агрорекреаційного потенціалу в інтересах соціально-економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Таке визначення стратегічного управління розвитком агрорекреаційної сфери дає змогу запропонувати низку положень:

- стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери є діяльністю, спрямованою на досягнення запланованих стратегічних цілей, завдань і заходів;
- стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери передбачає використання системного підходу;
- стратегічне управління передбачає досягнення поставлених цілей та завдань шляхом розробки й реалізації відповідної політики, системи планів і програм;
- стратегічне управління розвитком агрорекреаційної сфери кінцевою метою ставить підвищення ефективності використання рекреаційного потенціалу в інтересах економіко-соціального розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Механізми державного управління

На нашу думку, механізм стратегічного управління агорекреаційною сферою регіону, на відміну від механізму тактичного й оперативного управління, має включати не тільки взаємодіючі елементи у вигляді методів, способів і функцій управління, а й стратегії, процедури коригування в процесі їх реалізації, досягнення результативності функціональних і узагальнюючих стратегій управління розвитком агорекреаційного комплексу в системі регіональної економіки.

Стратегічне управління розвитком агорекреаційної сфери в регіоні передбачає розгляд двох основних взаємопов'язаних блоків управління – планування та регулювання. Планування передбачає аналіз, концептуалізацію, стратегування та програмування рекреаційної сфери, виходячи з планування відбувається регулювання впровадження управління агорекреаційною сферою, а саме адаптація, корегування, моніторинг та реалізація [2].

Особливість стратегічного управління розвитком агорекреаційної сфери регіону полягає ще і в тому, що управління в стратегічному періоді (5–8 років) як таке не видається можливим, тому що вплив на перспективний, стратегічний розвиток агорекреаційного комплексу можливий тільки в поєднанні з поточним і перспективним управлінням ефективним функціонуванням агорекреаційної сфери, тобто виступаючи провідником стратегічного управління.

У такому разі механізм стратегічного управління агорекреаційною сферою регіону включає:

- розробку й спрямоване впровадження нормативно-правових та адміністративно-розпорядчих актів державних, регіональних і місцевих органів управління рекреаційною сферою і соціально-економічним розвитком території відповідно до своїх компетенцій;
- застосування методів, моделей, способів і процедур щодо реального досягнення результативності стратегічного управління рекреаційною сферою регіону;
- здійснення функцій стратегічного планування, програмування, організації, контролю, моніторингу та обліку;
- реалізацію принципів, методів, прийомів інструментарію регулювання природоохоронної діяльності в регіоні, включаючи регулювання інвестиційних процесів у рекреаційній сфері;
- прийняття й дотримання в процесі оперативного, поточного управління стратегій різної спрямованості, цілей та місії рекреаційної сфери регіону;
- розробку та застосування заходів з реалізації функцій і стратегій управління розвитком рекреаційної сфери регіону.

Раціональність взаємодії елементів механізму стратегічного управління, відповідно до представлених вище принципів, може проявлятися в конкретизації та раціоналізації спрямованості дії кожного з них, у спільному досягненні високого рівня ефективності стратегічного управління агорекреаційною сферою регіону.

Стратегічне управління розвитком агорекреаційної сфери необхідно здійснювати паралельно в двох аспектах: збереження і розвиток наявних об'єктів рекреаційної сфери та поліпшення позиції регіону на глобальному ринку рекреаційних послуг [1]. Державна та регіональна стратегії мають приділяти останньому моменту значну увагу. Система управління розвитком агорекреаційної сфери має відповідати цілій низці вимог. Формування структури, функцій та методів управління має ґрунтуватися на системному підході, що забезпечує поєднання й взаємодію елементів системи на різних рівнях управлінської ієрархії з урахуванням усіх реалізованих при цьому функцій.

Це забезпечить єдність мети й високу скоординованість дій окремих учасників і системоутворюючих елементів і механізмів галузі. Система управління розвитком рекреаційної сфери має бути відкритою, що дасть змогу забезпечити її стійкість за рахунок можливості

адаптації до мінливих умов на ринку рекреаційних послуг, готовність оперативно реагувати на зміну кон'юнктури, використовуючи широкі можливості наявних у розпорядженні державних органів управління адміністративних, економічних, інформаційних та інших ресурсів. Таким чином, рекреаційна сфера не має розглядатися лише як сфера пасивного розподілу створеної вартості. Нині рекреація активно бере участь у відтворювальному процесі, є провідником ринкових сигналів про структуру сукупного попиту, сприяє диверсифікації структури виробництва, диференціації продукту, притоку технологічних управлінських інновацій в економіку регіону, підвищує рівень її організації, надаючи кумулятивний вплив на розвиток економіки країни та вирішення соціальних проблем суспільства.

Зазначимо, що з урахуванням специфіки об'єкта дослідження – агорекреаційної сфери регіону, тісно пов'язаної як у функціональному, так і, зокрема, інвестиційному аспекті з екологічним складником регіональної економіки, є досить важливим вбудовування в систему функцій стратегічного управління рекреаційною сферою функції регулювання, оскільки органічно включаються в неї питання стимулювання (в тому числі інвестиційної діяльності в рекреаційній сфері), що вимагають значної уваги як з боку дослідників цієї проблеми, так і з боку адміністративних органів, що реалізують ці функції.

На наш погляд, система стратегічного управління розвитком агорекреаційної сфери мусить мати багатосуб'єктну та багаторівневу структуру, відповідну сучасним принципам організації стратегічного управління й ефективного ринкового господарювання, одночасно враховуючи важливу соціально-економічну роль об'єкта управління в забезпеченні зростання рівня життя і здоров'я населення. Для вирішення завдань гармонізації та регіоналізації виникає об'єктивна необхідність формування самостійного підрозділу в системі регіонального управління, яке могло б взяти на себе весь комплекс питань безпосереднього забезпечення діяльності інфраструктури рекреаційної сфери в регіоні, одночасно включаючи в цей процес усі зацікавлені сторони. Створення на регіональному рівні координаційної ради з питань розвитку інфраструктури дасть змогу сформуванню в його структурі за необхідності відділу з розвитку рекреаційної сфери.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

1. Стратегічне управління розвитком агорекреаційної сфери – діяльність з розробки та реалізації стратегії розвитку агорекреаційної сфери, відповідних цільових програм, планів, стратегічних рішень, завдань і заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання рекреаційного потенціалу в інтересах соціально-економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

2. Рациональність взаємодії елементів механізму стратегічного управління, відповідно до представлених вище принципів, може проявлятися в конкретизації та раціоналізації спрямованості дії кожного з них, у спільному досягненні високого рівня ефективності стратегічного управління агорекреаційною сферою регіону.

Список використаних джерел:

1. Гонтаржевська Л.Г. Ринок туристичних послуг в Україні : навчальний посібник. Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. 180 с.
2. Коротун С.І., Коротун О.П. Схема стратегії розвитку та маркетингу туризму в регіоні. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
3. Сталий розвиток суспільства : навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. Київ, 2011. 392 с.
4. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи : монографія / за заг. ред. І.М. Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2011. 284 с.

5. Харічков С.К. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку регіональних рекреаційно-туристичних комплексів. *Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою* : матеріали III наук.-практ. конф. Бердянськ : АУІТ «АРІУ», 2007. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/harichkov.htm.

References:

1. Gontarzhevskaya, L.G. (2008). *Rynok turystychnykh posluh v Ukrayini* [Market of tourist services in Ukraine: a manual], Skhidnyy vydavnychy dim, Donets'k [in Ukrainian].
2. Korotun, S.I., Korotun, O.P. (2013). *Skhema stratehiyi rozvytku ta marketynhu turyzmu v rehioni* [Scheme of strategy for development and marketing of tourism in the region], official site. URL: www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe? [in Ukrainian].
3. Sadoenko, A., Maslovskaya, L., Sereda, V., Timochko, T. (2011). *Sustainable development of society* [Sustainable development of society], Naukova Dumka, Kyiv [in Ukrainian].
4. Pisarevsky, I.M. (2011). *Turyzm i misto: dosvid, problemy ta perspektyvy* [Tourism and the city: experience, problems and perspectives], Khark. nats. akad. mis'k. hosp-va. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Kharkikov, S.K. (2007). “*Priorytetni napryamy zabezpechennya staloho rozvytku rehional'nykh rekreatsinyo-turystychnykh kompleksiv*”, [“Priority directions for the sustainable development of regional recreational and tourist complexes”], materials of the International science-practice conf. *Informatsiyini tekhnolohiyi v upravlinni turystychnoyu ta kurortno-rekreatsinyoyu ekonomikoyu* [Information technology in the management of tourism and resort and recreational economy], Press AMIT “NASU”, Berdyansk. *Official site*. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/harichkov.htm [in Ukrainian].